

Леся Гарасим

КУЛЬТУРОЛОГІЧНА ТЕОРЕМА
ГРИГОРІЯ НУДЬГИ

Передумова. Діяльність Григорія Нудьги як культуролога, літературознавця, фольклориста, письменника, публіциста припадає на ХХ століття – складний історичний період, який був розбурханий революціями, ослаблений війнами, потаврований ідеологічними кліше, зрешетований голодоморами. Народившись на козацькій землі, перейнявши найкращі риси волелюбних предків, що упродовж століть змагалися за свої національні ідеали, Григорій Нудьга безапеляційно визначає для себе ціннісні пріоритети. Він не шукає легкого шляху, коли ходить до школи за кілька кілометрів від села (у холод і спеку), не вступає до електротехнічного технікуму (хоч має здібності до фізики і рекомендацію від школи) – він мріє про літературу та учительську роботу. Гадяцький технікум стає своєрідним місточком до такого бажаного і ще незбагненого світу історії, науки, мистецтва. Тут Григорій Нудьга, відвідуючи бібліотеку, працюючи в музеї з раритетами, беручи участь у літературних диспутах, вперше відчуває «приємність від праці над рукописами» та «смак літературної творчості»¹. Згодом з'являються пропозиції про учительювання в Казахстані, Молдові, проте Григорій Нудьга залишається у рідному селі Артюхівці – вчить дітей української мови та літератури, а коли над Україною

¹ Нудьга Г. Мала автобіографія // Нудьга Григорій : біобібліографічний покажчик / [упоряд. В. Івашківа, Р. Марківа, А. Вовчака ; передм. Р. Марківа] ; Львівський національний університет імені Івана Франка, Кафедра укр. фольклористики ім. Ф. Колесси ; Фондація ім. Г. Нудьги. – Львів, 2007.. – С. 142.

нависає тяж голодомору, він наївно, але відчайдушно намагається боронити рідне село від непосильного виконання плану заготівлі хліба. Якраз цей, дисонансний тогочасному режиму, виступ молодого вчителя і стає першим трагічним карбом на долі Григорія Нудьги спочатку як жителя села Артюхівки, а потім і як науковця.

Харківський період формування світогляду майбутнього вченого збагачується знайомствами з відомими письменниками, громадськими діячами. Григорія Нудьгу захоплює культурне та наукове середовище – він відвідує театри, літературні вечори, зацікавлено слухає мовознавчі та літературознавчі лекції. За якийсь час столицю з усіма необхідними їй установами переносять з Харкова до Києва, де сконцентровані найкращі наукові сили, зокрема українознавчі. Григорій Нудьга органічно вливається уже не тільки в культурне життя Києва, а й робить перші вагомі кроки в науковій діяльності: готує до друку розвідку про кобзаря Івана Запороженка, працює над піснями літературного походження, бере участь у фольклорних експедиціях. Молодий науковець, «загартований» геноцидними подіями, підступністю і зрадливістю товаришів-однокурсників уже досить критично сприймає тогочасну суспільно-культурно-наукову ситуацію:

У Києві життя наше проходило між двома полюсними силами: почували і природно хотіли бути самими собою як українці. Велике тяжіння до правди, історії свого народу, пісні і мови... Хотілося бути від природи, а не від якихось побуджень українцями, як і всі народи – французи, англійці, італійці. Це так природно, як дихати, так звичайно... Одночасно у 1937 р. настає такий час, що всі почали боятися найприроднішого – бути самим собою, страшатися своєї думки, мови, душі...²

Так, у постійному спілкуванні з «ворогами народу», у роботі з «національно-буржуазним матеріалом», боячись втратити українськість, Григорій Нудьга готується до наступного драматичного карбу долі. Після завершення війни науковець їде працювати до Львова, де закінчує роботу над дисертацією. Проте захистити її не вдається. Звинувачений у «наклепі на товариша Сталіна», у «псуванні української мови в націоналістичному дусі» та у трактуванні,

² Там само. – С. 151.

що «у творчості Шевченка переважають національні мотиви над соціальними», Григорія Нудьгу засуджують до 10 років заслання, які стають випробуванням не тільки фізичного здоров'я, але й сили духу. Навіть перебуваючи на межі життя і смерті, Григорій Нудьга не зможе піти на компроміс із своєю совістю, національною свідомістю, не порушить своїх життєвих морально-етичних принципів – не погодиться співпрацювати з представниками тогочасної тоталітарної машини. Відтак, повернувшись через 6 років до Львова з тавром «ворога народу» і без права проживати у Львові та займатися науковою діяльністю, оселяється у передмісті. Після смерті Сталіна Григорія Нудьгу реабілітують та беруть на роботу у редакцію журналу «Жовтень» з чіткою вказівкою не випинатися, не відставати – дотримуватися «золотої середини»³. Та, пройшовши сталінські табори, випробувавши на собі нікчемність чужих «шкурних інтересів», науковець відчуває ще більшу потребу у дослідженні того правдивого, незбагненого, що було частиною духовної історії нації. Тому основною науковою місією літературознавця, фольклориста, культуролога стає виявлення найглибших джерел української культури для того, щоб поставити їх на службу українському народові, його відродженню. Григорій Нудьга нарешті захищає дисертацію про пісні поетів-романтиків, у якій високо підносить формований віками народний естетичний «смак»: «Правда, простота і краса – ось три найголовніші вимоги, що їх виставляв народ при відборі літературних творів у свій пісенний репертуар»⁴.

А далі, одна за одною з'являються розвідки, присвячені побутуванню української думи, пісні далеко за межами такої стражденної України. Григорій Нудьга чітко усвідомлює масштабність усього дослідження, напевне, припускає, що ця робота може не раз обернутися у «сізіфів камінь», та, зумівши особисто досягнути викристалізовані досвідом знання та морально-етичні цінності, продовжує доводити теорему про здоровий організм нації.

³ Там само. – С. 172.

⁴ Нудьга Г. Пісні українських поетів / Григорій Нудьга // Пісні і романи українських поетів; [упор., вст. стаття і прим. Г.Нудьги]. – Київ: Радянський письменник, 1941. – С. 30.

Умова. Усвідомлення цінності рідної мови і пісні прямо пропорційно залежить від рівня культури народу на певному етапі його розвитку – таке твердження підштовхнуло Григорія Нудьгу вдатися до пошуків потрібних аргументів, які могли б яскраво проілюструвати та однозначно підтвердити беззаперечні культурні здобутки і подвиги української нації.

Проблема розуміння таких понять, як «мова», «рідна мова» була актуальною від найдавніших часів. Її розглядали як «божественний дар», як «біологічний організм» (мова народжується, розвивається, старіє і помирає), як явище «психологічне» (мова пов'язана із свідомістю та духом людини), як засіб, потрібний виключно для комунікації (мовний утилітаризм). У ХХ ст. дедалі більше лінгвістів, культурологів, філософів, незважаючи на несприятливі суспільно-культурні віяння, взявши на озброєння історичний та науковий досвід, розглядають мову як явище суспільне, що виконує необхідні для повноцінного існування соціуму функції: комунікативну, когнітивну, емотивну, естетичну, етноідентифікаційну, культуротвірну, культурозберігальну, світоглядну та ін.

Реалії радянського часу, коли навіть за необережно чи емоційно висловлену думку про особливість, самобутність, самостійність української мови та культури карали щонайменше звільненням з роботи, не сприяли відкритості та об'єктивності наукових досліджень. Проте Григорій Нудьга із гаслом «емоцій мало, потрібні аргументи» послідовно заглиблюється у світ архівних матеріалів, стаючи посередником у діалозі поколінь.

Підтримуючи твердження, що мова і пісня – є найдавнішими здобутками матеріальної і духовної творчості цивілізації, дослідник сприймає їх нероздільно: «коли йдеться про мову, неодмінно згадується й пісня, бо разом узяті, мова і пісня становлять основу самобутності духовного життя народу»⁵. Пісню Григорій Нудьга розглядає як ще один (поряд з мовою) чинник, необхідний для творення та живлення духовної культури нації, зокрема літератури та музики, а також як важливу складову у формуванні поетичного і

⁵ Нудьга Г. Українська дума і пісні в світі: у 2-х кн./ Григорій Нудьга. – Львів, 1997. – Кн. 1. – С. 35–36.

суспільного світогляду, в утвердженні естетичних, моральних норм та кодексів народу: «Супроводжуючи історію народу, пісня й сама стала часткою духовної історії нації, своєрідним документом її творчої зрілості, доказом усвідомлення свого місця й ролі в загальній історії людства»⁶. Українська усна поетична творчість за найгірших часів окупаційних утисків та шовіністичних нападок виконувала функцію обереха духовності, пітримувала благодатну «флору» для подальшого розвитку писаної літератури і професійної музики, а також була «органічним фільтром», через який перепускалися авторські поетичні новотвори «щоб там [у фольклорі – Л.Г], витримавши пробу часу, викристалізуватися в чистий поетичний кристал, гідний жити таким же життям, яким живуть народні пісні»⁷. Закумулювавши дослідження попередників про глибокий ліризм, драматизм та правдивість українських народнопісенних творів, Григорій Нудьга формує причину трепетно-шанобливого ставлення (у тому числі й іноземців) до нашої творчості: «Пісенна поезія є важливим фактором, що впливає на утвердження політичного становища народу, його незалежності, на розв'язання проблем його державності. Тому українці деякі пісні співають з особливою проникливістю, майже з такою побожністю, як релігійні люди читають молитви»⁸. Григорій Нудьга, взявши обітницю працювати на користь української науки, з такою ж побожністю ставився до об'єкта своїх багаторічних досліджень. «Мова й пісня, – писав дослідник, – найважливіші нерви національного організму, найперший вияв суверенності організму нації, і якщо підноситься брутальний меч завойовника, щоб ці нерви перетяти, то це ніщо інше, як прагнення чужинця нанести смертельного удару цілому народу – найдивовижнішому витвору загадкової природи, всесвіту»⁹.

Популярність пісенно-музичної культури українського народу на різних етапах його розвитку Григорій Нудьга пояснює не тільки винятковою генетично успадкованою обдарованістю та прекрасним естетичним чуттям українців, а й наголошує на

⁶ Там само. – С. 34.

⁷ Нудьга Г. Пісні українських поетів. – С. 29.

⁸ Нудьга Г. Українська дума і пісні в світі. – Кн. 1. – С. 40.

⁹ Там само. – С. 39.

високому рівні культурної самосвідомості: «Який би не був талант, які б не були природні здібності, та коли їх не розвивати, не культивувати великих творчих наслідків не буде»¹⁰. Тому надійною платформою для розвитку та популяризації культури і діючим захистом від шовіністичних закидів Григорій Нудьга вважає рідну мову і пісню, які «у своїй єдності – народ»¹¹.

Доведення. Дослідження Григорія Нудьги про українську пісню, її проникнення у духовний світ інших народів вражає фактологічною наповненістю, яка у свою чергу становить цінну доказову базу значних здобутків та взаємозбагачень світових культур, які, за влучним висловом Івана Франка, рівночасно чують «потребу освіжуватися інгаляцією впливів сторонніх і заразом ставити певний опір тим стороннім впливам»¹². Збираючи історико-фольклорний матеріал зі всього світу, вчений намагався відстежити, встановити та підтвердити послідовність своїх логічних міркувань про міграцію різноманітних мистецьких форм. Як зазначає Р. Кирчів, своє дослідження Григорій Нудьга укладає «за логікою історичної послідовності фактів і з'ясування умов, причин та потреб, якими в кожному конкретному випадку детермінувався такий імпорт»¹³.

Етапи засвоєння української пісні Григорій Нудьга розглядає крізь призму еволюції філософської думки, трансформацій мистецьких напрямів, а також через рівень вияву національної свідомості. Володіючи багатим науковим фактажем, дослідник майстерно вибудовує логічний ланцюжок актуальних завдань: простежити шляхи проникнення українських пісень у побут та соціальне життя інших народів, з'ясувати вплив українських мелодій на творчість іноземних композиторів, охарактеризувати зв'язок літератури інших народів з українською пісенною поезією, проаналізувати іноземні переклади та критичну оцінку нашої народної творчості тощо.

¹⁰ Там само. – С. 41.

¹¹ Там само. – С. 37.

¹² Франко І. [План викладів історії літератури руської. Спеціальні курси. Мотиви] // Зібрання творів : у 50 т. / Іван Франко. – К. : Наукова думка, 1984. – Т. 41. – С. 39.

¹³ Нудьга Г. Українська дума і пісні в світі. – Кн. 1. – С. 23.

Розглядаючи українську пісню як вагому складову великого поетично-музичного світу слов'янських народів, Григорій Нудьга у низці арабських та європейських джерел VII–XIII ст. знаходить непоодинокі підтвердження того, що слов'янські племена і предки українців задовго до становлення Київської держави мали славу талановитих музикантів та співців з особливим пісенним репертуаром та оригінальними інструментами¹⁴.

Шляхи проникнення різноманітних культурних явищ певного народу в іноетнічне середовище Григорій Нудьга розглядає, враховуючи географічне положення досліджуваних спільнот, їх етнографічну схожість, історичні обставини, які склалися на тому чи іншому етапі взаємовідносин. Відтак дослідник диференціює типи контактів культур як посередні та безпосередні. Культурне взаємне збагачення народів, зумовлене суміжністю територій чи етнографічною близькістю, стає для них не тільки «своєрідним засобом освіження явищ рідної пісенності»¹⁵, а й у важкі історичні часи має консолідуючу духовну силу. Не один народ, слов'янський чи інший, шукаючи спільника для захисту своїх земель від загарбника, зокрема у часи турецьких наскоків, через військові здобутки відважних козаків знайомився з Україною, її побутом, звичаями, мистецтвом. Тому Григорій Нудьга знаходить ряд важливих документальних підтверджень для обґрунтування думки, що «з розквітом козаччини підноситься поетичний епос, історична пісня, лірика, значно активізується народна творчість, відгукуючись на всі суспільно-історичні явища»¹⁶.

Якраз у період Відродження європейські вчені та мандрівники виділяють українську мову з-поміж інших слов'янських, з'являється перший запис тексту української пісні. Відбувається трансформація стереотипних поглядів про слов'янський Схід – від «світу варварів» до «ідеальної країни», «республіки запорожців», у розбудову якої «вкладені найкращі ідеали людства про вільність

¹⁴ Нудьга Г. У колі світової культури / Григорій Нудьга. – Львів, 2006. – С. 11–13.

¹⁵ Нудьга Г. Українська дума і пісні в світі. – Кн. 1. – С. 34.

¹⁶ Там само. – С. 79.

і де козацтво виробило найдосконаліші демократичні принципи життя і шляхетний характер лицаря з народу»¹⁷.

Досить критично Григорій Нудьга оцінює ставлення діячів Просвітництва до народних традицій та мистецтва. «Ідейно неоднорідні», вони оголосили домінуючими величинами розум, наукову істину, природу, за словами дослідника, «не могли відмежувати забобонів від загальних народних традицій»¹⁸. Проте й у цей час інтерес до української пісні остаточно не зникає, «завдячуючи» змінам на політичній арені: Росія зміцнює свої позиції, під владою Австрії опиняється частина слов'янських, у тому числі й українських земель. І саме тут доречними є міркування Григорія Нудьги та його попередників щодо пропорційного зв'язку між активною пісенною творчістю народу і силою його національного опору: «чим складнішими виявляються історичні події, тим більші хвилі творчості вони викликають»¹⁹. Уже з другої половини XVIII ст. з'являються перші переклади українських пісень німецькою мовою, публікації українських текстів англійською та французькою – починається якісно новий період зацікавлення народною творчістю, що зумовлено зародженням і формуванням європейського романтичного світогляду.

«Переломним моментом не тільки в естетиці, а й в ідеології»²⁰ називає Григорій Нудьга усвідомлення романтиками ваги народного мистецтва. Наполягаючи на оригінальності кожної з національних культур, прагнучи до самоусвідомлення і самовираження, послідовники романтизму гостро критикують бездумне наслідування античності. Вони закликають шукати першоджерела історії та мистецтва, насамперед, у народній поетичній творчості, яка й становить єдність мови, пісні, нації. Для слов'янських народів ідеї романтизму були особливо необхідними, бо розвивалися на фоні національно-визвольної боротьби проти загрози асиміляції та втрати духовної самобутності. Григорій Нудьга визначає цей період як «час формування свідомості націй, бурхливого

¹⁷ Нудьга Г. У колі світової культури. – С. 21.

¹⁸ Там само. – С. 23.

¹⁹ Нудьга Г. Українська дума і пісні в світі. – Кн. 1. – С. 34.

²⁰ Нудьга Г. У колі світової культури. – С. 25.

вияву їх життєздатності, перегляду вікових здобутків духовної творчості кожного народу і своєрідної атестації на майбутнє»²¹. Окрім постійного зацікавлення європейської спільноти уже відомим козацтвом, популяризації українського народного поетичного мистецтва сприяла й ідея слов'янського єднання: провідні діячі доби романтизму розглядали українську культуру як найдавніше й найтипівіше явище усього слов'янства. Україна з її народними звичаями та мистецтвом, територіально асимільована в іноземних джерелах того часу з іншими державами, все ж залишалася окремим етнічним явищем у слов'янському світі. Ферментом «незамерзання», «незнищення»²² у своїх характеристиках наповнює Григорій Нудьга українську пісню, яка давала достойну відповідь на тогочасні закиди та сумніви щодо походження чи навіть існування української мови та поезії. Підкріпивши популярність народної пісні і думи питомим та іноземним джерельним арсеналом, Григорій Нудьга називає їх «авторитетними оборонцями прав українського народу»²³.

Період позитивізму у світоглядному та науковому світовому розвитку приніс нове розуміння та сприйняття народної творчості. Науковці-позитивісти потребували перевірки та документального підтвердження задекларованих романтиками думок про народну поезію та її роль в утвердженні самобутності окремого народу. Тому у їхніх дослідженнях фольклорні явища служили матеріалом для підтвердження тих чи інших наукових теорій, де естетичні характеристики та функції народних поезій були менш популярними. Проте Григорій Нудьга, опираючись на наукові здобутки італійського фольклориста Джузеппе Пітре, стверджує, що «авторитету пісні, завойованого в добу романтизму, тепер уже ніхто не може похитнути, її не тільки Д. Пітре, а й інші **трактують як мірило ступеня розвитку культури народу**»²⁴. Розширений науково-методологічний апарат дослідників того часу у процесі систематизації, опису, зіставлень та порівнянь різнокультурних

²¹ Там само. – С. 33.

²² Нудьга Г. Українська дума і пісні в світі. – Кн. 1. – С. 61.

²³ Нудьга Г. У колі світової культури. – С. 33.

²⁴ Там само. – С. 36.

фольклорних явищ також сприяв тому, що «ясніше вирізьблювалося обличчя українського пісенного фольклору з його особливостями і типовими рисами, вироблявся погляд світової наукової громадськості на питання про місце і значення української народної поезії у загальній системі світової культури, світової історії та історії суспільної думки»²⁵. Таким чином, набрав обертів «посередній» (опосередкований) міжкультурний контакт, що здійснювався уже за допомогою перекладів народнопісенних текстів, видання фольклористичних, історико-філологічних та музичних розвідок в Україні та за її межами. Увага та науковий інтерес інокультурної спільноти до українського народнопісенного доробку саме у другій половині XIX ст., за спостереженнями Григорія Нудьги, сприяла зародженню осередків україністичних досліджень у європейських країнах: Румунії, Угорщині, Данії, Італії та ін.

На початку XX ст., знаменованого амбівалентними суспільно-історичними подіями, інтерес до української пісні не зникає. Синхронно із публікаціями, які присвячені політичній проблематиці, паралельно із розвитком окремих модерністичних течій, які розглядають народну творчість як примітивне сприйняття світу, у Європі часто закликають заглиблюватися у джерела української пісні та музики, щоб надихнутися свіжістю та зцілитися від руйнівних впливів модерної культури. Етапом «конкретизації уявлення європейських народів про багатство, специфіку, красу і мелодійність української народної пісні»²⁶ називає Григорій Нудьга початок XX ст., зокрема перші його десятиліття. Такі висновки зумовлені, насамперед, культурно-подвижницькою діяльністю окремих артистів-співаків та хорової капели під керівництвом О. Кошиця. Чи не у кожній своїй розвідці, яка присвячена поширенню української пісні у світі, Григорій Нудьга стверджує, що через концертування українських митців багато країн «ніби заново відкривають українську пісню як сильну і незвичайну, величну, оригінальну музику і як дивовижну гармонію слова й мелодії»²⁷. У рецензіях, відгуках, спогадах про виступи Модеста

²⁵ Там само. – С. 37.

²⁶ Там само. – С. 41.

²⁷ Нудьга Г. Українська дума і пісні в світі. – Кн. 2. – С. 77.

Менцинського, Соломії Крушельницької, Ореста Руснака, хору О. Кошиця та інших ніби реанімуються основні характеристики народної пісні, відомі ще з часів романтизму: «Пісня для українців є найвищим і найсвятішим законом... Вся історія України вкладає у пісні і буде колись відспівана»²⁸, «...вона принесла свіжість, подих природи у затруєні салони Заходу»²⁹. Дослідник переконаний: «Те, що читалося в книжках, журналах, газетах, що було засвоєне у випадкових зв'язках Європи з Україною, не раз переломлене через рамки романтики або пропущене через холодний розум ученого-дослідника, тепер конкретизується і пізнається наочно...»³⁰. Згодом, через десятиліття, концертуючи у багатьох країнах на різних континентах, естафету безпосереднього відтворення та популяризації української народної пісні активно переходять учасники хору імені Григорія Верьовки, проте їхні виступи матимуть уже політично-ідеологічний присмак.

Висновок. «Книга Нудьги переобтяжена зайвим матеріалом... В аналізі цього хаотичного матеріалу та в загальних ідейних засадах всієї роботи помітне тенденційне захвалювання української пісенності та методологічно невірна викривлена оцінка історико-соціальних і культурних явищ...» (з рецензії 1973 р. на книгу Григорія Нудьги «Українська пісня в світі») – радянська гуманітарна наука, задогматизована та втиснута у вузькі ідеологічні рамки, не могла адекватно сприймати наукові відкриття Григорія Нудьги, діяльність якого базувалася на традиційних методологічних засадах, сформульованих у фундаментальній теоретичній праці академіка Л. Білецького «Основи літературно-наукової критики»³¹.

В одному з приурочених ювілеєві вченого інтерв'ю на Львівському телебаченні Григорій Нудьга здефініціював процес своїх архівних досліджень як синтез діяльності мисливця, що «нюхом чує» потрібне джерело, і геолога, який, віднайшовши цей «дорогоцінний камінь», шліфує та огранює його. Таке поєднання інтуїції

²⁸ Там само. – С. 79.

²⁹ Там само. – С. 116.

³⁰ Нудьга Г. У колі світової культури. – С. 41.

³¹ Кирчів Р. Дума про красу, силу і славу української пісні / Роман Кирчів // Нудьга Г. Українська дума і пісні в світі : у 2 кн. – Львів, 1997. – Кн. 1. – С. 9–21.

з перфектністю наукового хисту не дозволяли Григорієві Нудьзі схибити у пошуках письмових джерел, які б довели, що українська мова і нація формувалися ще з дохристиянських часів, а Київська Русь була не «колискою трьох народів», а сповідувала українські культурні цінності. «Зайвим матеріалом» у радянські часи, очевидно, вважалися пристрасні заклики та аксіоматичні твердження попередників щодо ролі народної пісні і рідної мови: «лихі люди не мають пісень» (Ф. Шіллера), «народи не згасають, доки живуть їх мови» (В. Ганки), «народ, який розуміє значення мови для свого вищого духовного життя і сам її покидає, зрікається, – виконує над собою самовбивство і буде відповідати про це перед Богом» (П. Шафарика) та ін. Пересіюючи українські культурні явища крізь густе сито світової філософської думки, Григорій Нудьга часто знаходить документальні підтвердження зрілості поетичного мислення українців: «Те, що висловлювали в своїх наукових трактатах учені інших народів, те висловив наш народ у своїх думках та піснях і в деяких випадках хронологічно раніше й оригінальніше³² [5, с.62].

Унаслідок ретельного перегляду та аналітичної оцінки явищ, які спричинялися до взаємодії культур, Григорій Нудьга встановлює справедливість та відтворює шляхи адаптації в іноземному середовищі українських народнопісенних творів, зокрема пісень «Їхав козак за Дунай» та «Ой не ходи, Грицю». Значним недоліком дослідник вважає той факт, що іноземні популяризатори, не знаючи української мови, для збагачення свого культурного досвіду користуються не оригінальними текстами, а чужоземними інтерпретаціями, які не завжди передають усю самобутність і глибину тексту³³. Тому і сам Григорій Нудьга, як пише його сучасник й однодумець Р. Кирчів, «не задовольнявся фактами, наведеними чи описаними іншими авторами, а в кожному конкретному випадку намагався дійти до їх першоджерела, взяти і подати їх з перших рук»³⁴.

Багатогранність наукових інтересів Григорія Нудьги, беззаперечна ерудиція та любов до рідного слова спонукали вченого

³² Нудьга Г. У колі світової культури. – С. 62.

³³ Там само. – С. 51–53.

³⁴ Кирчів Р. Дума про красу, силу і славу української пісні. – С. 22.

до розгортання ґрунтового дослідження, яке б не тільки проілюструвало авторитет української народної пісні в зовнішньому культурному середовищі, а й дещо незвичко, через глибинне проникнення її у свідомість представників іноетнічної спільноти, через їхні захопливі рефлексії, мало б на меті підвищити й утвердити культурну й національну самосвідомість українців, знищену й девальвовану упродовж багатьох століть. Широкий методологічний інструментарій та панорамність виокремленої проблеми, сформовані та сформульовані у фольклористичній науці ще попередниками (М. Максимовичем, М. Костомаровим, П. Кулішем, М. Драгомановим, І. Франком, О. Потебнею, В. Гнатюком, М. Грушевським та ін.) дали змогу Григорієві Нудззі вивести культурологічну формулу самодостатньої нації: «кожний народ, досягнувши певного рівня культури, починає усвідомлювати ціну рідної мови і пісні та всіма засобами оберігати та розвивати їх, дбаючи про долю своїх нащадків»³⁵.

У теперішні часи, з огляду регресивних тенденцій мовно-культурної політики (мовний цинізм, нормоскептицизм, мовний шовінізм), проблема відношень «мовна свідомість – національна свідомість» не втрачає своєї актуальності, і важливо розуміти, що «кожна культура також має (і повинна мати) еволюцію ставлення до власних мистецьких явищ, до фактів і факторів духовного життя нації. Власне, й сама ця еволюція перетворюється на чинник культури, оскільки вона є діагностичним засобом визначення рівня національної самосвідомості та самооцінки культури»³⁶. Вдаючись до ретроспективи у своїх дослідженнях, науковим лейтмотивом яких є національна самобутність української словесності, усної та писемної, Григорій Нудьга послідовно, не змушуючи відразу сприймати як аксіому його культурологічні узагальнення, як справжній педагог та людина з високим рівнем мовно-культурної свідомості делікатно скеровує нас до морально-етичних імперативів, таких необхідних для національної ідентифікації у сучасному світі.

³⁵ Нудьга Г. Українська дума і пісні в світі. – Кн. 1. – С. 36.

³⁶ Пахльовська О. Проблеми спадщини в українській культурі та форми її імперської експропріації // Ave, Eurora!: статті, доповіді, публіцистика (1989-2008) / Оксана Пахльовська. – К. : Пульсари, 2008. – С. 76.